

Finansutskottets yttrande

1984/85:4 y

över motion om Sveriges förbindelser med EG

Till utrikesutskottet

Utrikesutskottet har den 28 februari 1985 beslutat att hemställa om yttrande från finansutskottet över motion 1984/85:2405 av Carl Bildt m. fl. (m) om Sveriges förbindelser med EG, i vad avser yrkande 8 om utökat samarbete mellan Sverige och EG på den ekonomiska politikens och valutapolitikens område.

Sverige lämnade år 1967 en med avseende på anslutningsformen öppen ansökan till EG. Det avgörande för den svenska regeringen var att neutralitetspolitiken skulle vara oförändrad och att de därav föranledda förbehållen kunde tillgodoses. Utvecklingen inom EG ledde dock till att regeringen i mars 1971 förklarade att ett medlemskap med hänsyn till neutralitetspolitiken inte längre var en realistisk möjlighet för Sveriges del. Huvudmålet för förhandlingarna var emellertid alltjämt att uppnå nära, omfattande och varaktiga ekonomiska förbindelser med EG under hänsynstagande till neutraliteten.

I juli 1972 slöts ett avtal med de ekonomiska gemenskaperna, som gav Sverige samma ställning som de övriga EFTA-länder som sökt anknäpning till EG.

På det ekonomisk-politiska och valutapolitiska området var planerna inom EG under 1970-talet tämligen långtgående. Man tänkte sig en hög grad av samordning av den ekonomiska politiken. Man skulle inrätta en ekonomisk och monetär union med bl. a. en gemensam centralbank. Dessa planer har emellertid inte kommit att förverkligas.

Samarbetet har så småningom kommit att få en annan form. I mars 1979 startade samarbetet inom det s. k. EMS – Europeiska Monetära Systemet. Syftet var att reducera växelkursfluktuationerna mellan de deltagande ländernas valutor och därigenom skapa en ökad monetär stabilitet i EG. I systemet ingår inte några direkta åtaganden beträffande den ekonomiska politiken, men underförstått vilar det på förutsättningen att varje land som deltar i EMS-systemet ser till att dess penning- och finanspolitik gradvis anpassas så att växelkursåtaganden kan infrias. Systemet kan således ses som ett medel för att påskynda en ekonomisk-politisk anpassning och harmonisera pris- och kostnadsutvecklingen.

I systemet ingick ursprungligen också att en fastare organisation skulle skapas genom en europeisk monetär fond. Någon sådan europeisk centralbank har emellertid ännu inte bildats.

Av de nuvarande tio medlemsländerna deltar Storbritannien och Grek-

land ej i det s. k. kursarrangemanget i EMS. Italien deltar under särskilda villkor. Det är möjligt även för länder utanför den europeiska gemenskapen att delta, men detta har hittills inte skett.

Systemet innebär att valutakursen tillåts variera inom vissa intervall, f. n. $\pm 2,25\%$. När valutan passerat tre fjärdedelar av det maximala rörelseutrymmet förutsätts att någon typ av åtgärd vidtas för att bromsa kursrörelsen. Det kan vara interventioner, ändringar i penningpolitiken eller i den ekonomiska politiken. I sista hand vidtas en kursjustering. En sådan skall formellt beslutas av medlemsländerna gemensamt. Vid dessa justeringar diskuteras också den ekonomiska politik som skall följa på en de- eller revalvering.

I systemet finns också den europeiska valutaenheten, ECU, som är bokföringsenhet i systemet. Den fungerar också som reservvaluta. Lån medlemsländerna emellan, för att bl. a. understödja växelkursåtaganden, tas ofta i ECU.

Erfarenheterna av EMS motsvarar inte de långtgående planer som gjordes vid bildandet av systemet. Det kan emellertid konstateras att växelkursstabiliteten i EMS-blocket har varit större än för andra viktiga internationella valutor. Detta beror bl. a. på att dollarkursen har haft en extrem utveckling. I den ekonomiska politiken har också under 1980-talet stor samstämmighet rått beträffande att i första hand bekämpa inflationen.

Växelkursjusteringar har gjorts vid ett flertal tillfällen – i genomsnitt ett eller ett par tillfällen om året. Senast gjordes en kursjustering i mars 1983. Dessa justeringar har endast delvis kompenserat för ackumulerade skillnader i inflationstakt. Resten har förutsatts bli åtgärdade genom intern kostnadsanpassning. I flera fall har det hänt att en regering inte har fått sina önskemål om kursjusteringar uppfyllda på grund av motstånd från andra regeringar.

Inom EMS är det således möjligt att i viss utsträckning påverka andra EMS-länders kurspolitik, varför EMS förmodligen fungerar som ett effektivt instrument mot konkurrerande devalveringar, dvs. att anpassningsbördan skjuts över på andra länder.

Sammanfattningsvis kan konstateras att det övergripande målet hittills inte har kunnat uppnås även om en viss harmonisering skett på senare tid. Den vidare utbyggnaden av EMS i enlighet med de ursprungliga planerna har inte fullföljts. Bl. a. har frågan om Storbritanniens inlemmande i systemet ännu inte lösts. Kursen på det brittiska pundet har påverkats kraftigt av att Storbritannien blivit ett oljeland. Den brittiska regeringen har ännu inte funnit tiden mogen att fullt ut ansluta sig till EMS. Det är också oklart när och hur EMS-samarbetet kommer att påverkas av Spaniens och Portugals inträde i EG.

I *motion 2405* anføres att ett västeuropeiskt land inte kan utforma sin ekonomiska politik utan att ta hänsyn till utvecklingen i andra västeuropeiska länder. Detta ömsesidiga beroende har ökat under de senaste decennierna i

takt med att handeln utvecklats och ekonomierna integrerats. Detta beroende gäller enligt motionärerna inte enbart länderna inom EG utan också i ett högindustrialiserat och starkt exportberoende land som Sverige.

Det finns enligt motionärerna skäl att gradvis bygga ut samarbetet mellan Sverige och EG-staterna t. ex. genom att också söka regelbundna samtal om den ekonomiska utvecklingen på politisk nivå. Det finns också starka skäl att åter överväga en svensk anknäytning till de bredare västeuropeiska ansträngningarna att uppnå valutapolitisk stabilitet. Det finns enligt motionärerna mycket starka långsiktiga skäl för Sverige att söka en anknäytning till EMS av samma karaktär som den Sverige hade med det s. k. orm-samarbetet fram till 1977.

Utskottet vill med anledning härav anföra följande. Målsättningen för samarbetet med de europeiska gemenskaperna måste givetvis vara att samarbetet överensstämmer med Sveriges grundläggande utrikespolitiska värderingar och att detta inte heller på sikt kan väntas komma i konflikt härmed. Finansutskottet förutsätter att utrikesutskottet vid sin behandling av motion 2405 gör dessa övergripande bedömningar av vad ett närmare samarbete med EG kan komma att innebära.

Finansutskottet tar i detta yttrande endast upp frågan om ett utökat samarbete mellan Sverige och EG på den ekonomiska politikens och valutapolitikens område.

Ett av syftena med den ekonomisk-politiska samordningen inom EG är som framgått att minska svängningar i växelkurser, sysselsättning och produktion. Fördelarna av en sådan samordning kommer Sverige och övriga länder till del även om Sverige inte direkt deltar i EG:s samarbete på området. Utskottet har inte något att erinra mot att systemet med regelbundna ekonomisk-politiska konsultationer på tjänstemannanivå utvecklas vidare, t. ex. genom samtal om den ekonomiska utvecklingen på politisk nivå. Dessa kan, såsom framhålls i motion 2405, bidra till att förbättra kunskaperna på ömse håll om det ekonomisk-politiska beroendets natur och betydelse.

En rad kontakter på politisk nivå sker redan. EG-kommissionens vicepresident besökte Sverige år 1984 och svenska statsråd har besökt och planerar besök vid EG i Bryssel. Vid dessa besök har konstaterats en ömsesidig vilja att intensifiera kontakterna mellan EG-kommissionen å ena sidan och såväl Sverige enskilt som EFTA-länderna som grupp å den andra. Mötena med EFTA:s ekonomiska kommitté och EG-kommissionen äger numera rum varje år.

Utskottet vill också erinra om att ett löpande informationsutbyte och samrådsförfarande för övrigt redan sker inom ramen för OECD där även EG-länderna ingår. De ytterligare fördelar som Sverige skulle kunna uppnå genom ett mer långtgående deltagande i EG:s ekonomisk-politiska samordning skulle bestå i dels en förbättrad information, dels vissa begränsade möjligheter att påverka EG:s konjunkturpolitik, vilket får ställas mot de

krav som gemenskapen kan komma att ställa på den svenska konjunkturpolitiken.

En harmonisering av de ekonomisk-politiska medlen och deras användning skulle innebära svårigheter för Sverige genom en minskad valfrihet i den mån EG:s prioritering av stabilitets- och sysselsättningsmålen skiljer sig från den svenska. Det kan konstateras att i dagsläget skiljer sig ambitionerna avsevärt i Sverige och i EG:s medlemsländer när det gäller sysselsättningen. Det bör vidare framhållas att Sverige inte kan delta i ett internationellt samarbete som skulle kunna innebära att Sverige mot sin vilja kunde bindas vid beslut som har en klar utrikespolitisk innebörd. Det skulle kunna undergräva omvärldens tilltro till viljan och förmågan att fullfölja neutralitetspolitiken.

Ett deltagande för Sverige i det europeiska monetära systemet, EMS, skulle kunna få långtgående konsekvenser för den ekonomiska politikens rörelsefrihet. I ett system med fasta växelkurser skulle t. ex. betalningsbalansproblem inte ha kunnat lösas genom växelkursändringar. Anpassningen vid obalans i de utrikes betalningarna måste således i ett sådant system ske med hjälp av andra ekonomiska åtgärder. Detta innebär naturligtvis ytterligare en begränsning av den ekonomisk-politiska handlingsfriheten. Om systemet utvecklas ytterligare mot en enhetlig valuta uppkommer svårigheter att bedriva en nationell kreditpolitik.

En följd av åtagandena på valutaområdet skulle för Sveriges del innebära att den svenska valutaregleringen gentemot EG måste upphävas. Utöver åtagandena i förhållande till OECD skulle detta främst innebära att Sverige måste släppa kapitalrörelserna fria avseende handeln med obligationer, aktier och andra värdepapper. Detta innebär att ökade krav skulle ställas på den ekonomiska politikens övriga instrument.

Frågor angående förändringar i den svenska valutaregleringen utreds f. n. av valutakommittén (E 1977:03). Enligt vad som anförs i proposition 1984/85:153 om fortsatt valutareglering väntas kommittén slutföra sitt uppdrag inom kort. Utskottet förutsätter i likhet med föredraganden att så också sker. I propositionen föreslås också att valutaregleringen i dess nuvarande utformning bör förlängas i avvaktan på de åtgärder som kan komma att vidtas med anledning av valutakommitténs arbete. Utskottet anser i likhet med föredraganden att något beslut om ändringar i den nuvarande ordningen inte bör fattas innan resultatet av kommitténs översyn av hela valutaregleringen föreligger. Utskottet anser därför inte att riksdagen nu bör vidta några åtgärder med anledning av de frågor om utökat samarbete mellan Sverige och EG på den ekonomiska politikens och valutapolitikens område som tas upp i motion 2405.

Finansutskottet avstyrker därför från sina utgångspunkter bifall till motion 2405 yrkande 8.

Stockholm den 11 april 1985

På finansutskottets vägnar
ARNE GADD

Närvarande: Arne Gadd (s), Björn Molin (fp), Nils Åsling (c), Per-Axel Nilsson (s), Rune Rydén (m), Roland Sundgren (s), Filip Fridolfsson (m), Rolf Rämgård (c), Torsten Karlsson (s), Hugo Hegeland (m), Carl-Henrik Hermansson (vpk), Gunnar Nilsson i Eslöv (s), Margit Gennser (m), Gerd Engman (s) och Nina Jarlbäck (s).

Avvikande meningar

1. Rune Rydén, Filip Fridolfsson, Hugo Hegeland och Margit Gennser (alla m) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 1 börjar med "Sverige lämnade" och på s. 2 slutar med "i EG" bort utgå,

dels den del av utskottets yttrande som på s. 3 börjar med "Ett av" och på s. 4 slutar med "yrkande 8" bort ha följande lydelse:

Sverige är en del av Europa. Vår framtid är i många avseenden beroende av hur väl vi som nation förmår att delta i det vittförgrenade arbetet med att hävda Europas ställning i världen. Vår industri är en del av den europeiska industrin och våra marknader till mycket stor del europeiska. Vår sociala och kulturella utveckling sker under mycket starkt inflytande från den europeiska utvecklingen i övrigt.

Sveriges val i Europa-politiken gäller aldrig om vi skall samarbeta med olika europeiska samarbetsorganisationer eller ej. Vårt val gäller endast hur vi skall gestalta detta samarbete på ett sätt som är bäst förenligt med våra långsiktiga nationella intressen.

Den 22 juli 1972 slöts i Bryssel ett avtal mellan Sverige och de europeiska gemenskaperna (EG) som var ett resultat av närmare ett decenniums ansträngningar att söka knyta Sverige närmare ett vidgat europeiskt samarbete, främst på det handelspolitiska området.

Sveriges avtal med EG kom att bli mindre omfattande än vad den svenska regeringen uttryckt önskemål om. I en regeringsdeklaration den 10 november 1970 och i ett memorandum den 6 september 1971 uttalades önskemål om "omfattande, nära och varaktiga förbindelser" på en lång rad områden. En tullunion angavs som en lämplig bas för dessa omfattande, nära och varaktiga förbindelser.

Att avtalet kom att bli mer begränsat än vad Sverige uttryckt önskemål om berodde på EG:s ovilja, efter det att den svenska regeringen den 18 mars 1971 ensidigt förklarar sig vilja avstå från möjligheten att i en förhandling pröva ett medlemskaps förenlighet med neutralitetspolitiken, att ge Sverige en annan ställning än de övriga EFTA-länderna som sökte någon form av anknytning till EG. Trots att Sveriges önskemål gick längre än något annat EFTA-lands fick vi nöja oss med ett avtal med samma innehåll som dessa. Endast Finlands avtal skiljer sig, genom frånvaron av en s. k. utvecklingsparagraf, från de avtal som 1972 ingicks mellan EG och EFTA-staterna.

Debatten inom EG, liksom debatten i Sverige om våra EG-relationer, handlade vid denna tid till stor del om de vittgående planer som fanns att bygga ut dels det ekonomisk-politiska och dels det utrikespolitiska samarbetet.

EG:s utveckling under perioden sedan 1971 har knappast följt det mönster som debatten då gav anledning att förmoda. Detta har också inneburit, att Sveriges relationer med EG kommit att utvecklas på ett delvis annat sätt än vad det då fanns anledning att förmoda eller befara.

De vittgående planerna på att under 1970-talet upprätta en ekonomisk och monetär union, med bl. a. en gemensam centralbank, har realiserats endast i sina inledande steg.

Att EG-samarbetet inte tagit de dramatiska steg framåt mot t. ex. en ekonomisk och monetär union som diskuterades 1970 och 1971 har emellertid inte inneburit att samarbetet stått stilla. Tvärtom har samarbetet under den period som gått tillförts en rad nya och viktiga dimensioner.

Under åren sedan 1972 har det svenska samarbetet utvecklats. Det kommer att gå in i en ny fas under de kommande åren samtidigt som en ny bas är lagd för Sveriges samarbete med EG genom att det västeuropeiska frihandelsområdet i dess helhet nu är etablerat och fungerande.

Det finns därför enligt utskottet skäl att också i ett något bredare perspektiv pröva formerna för och innehållet i det svenska samarbetet i EG. Riksdagen har icke någon gång under detta decennium haft att behandla frågan om vårt samarbete med EG.

Utskottet delar således motionärernas uppfattning att kontakterna mellan Sverige och EG bör utvecklas på olika områden.

Mellan Sverige och EG finns sedan ett antal år tillbaka ett system för regelbundna ekonomisk-politiska konsultationer på tjänstemannanivå. Dessa bidrar till att förbättra kunskaper på ömse håll om det ekonomisk-politiska beroendets natur och betydelse. I många avgörande ekonomisk-politiska frågor har Sverige och EG-staterna kommit att företräda snarlika uppfattningar.

Det kan finnas skäl för att gradvis bygga ut detta samarbete ytterligare t. ex. genom att också söka regelbundna samtal om den ekonomiska utvecklingen på politisk nivå. Det kan finnas ett intresse även från andra EFTA-staters sida för att t. ex. se till att även den vidare västeuropeiska

utvecklingen blir föremål för värderingar i EG-kommissionens olika dokument, bl. a. för att på det sättet för EG-staterna åskådliggöra vilken betydelse det ömsesidiga beroendet i olika frågor har.

Inom EG sker nu regelbundna och omfattande konsultationer om den ekonomiska politiken. EG-kommissionen publicerar regelbundet såväl ekonomiska prognoser som rekommendationer rörande den ekonomiska politikens utveckling i gemenskapen i dess helhet. Dessa rekommendationer och rapporter är föremål för diskussioner såväl i ministerrådet som – i ökad grad – i Europaparlamentet.

Det säger sig självt, att ett västeuropeiskt land inte kan utforma sin ekonomiska politik utan att ta hänsyn till utvecklingen i andra västeuropeiska länder. Detta ömsesidiga beroende har ökat under de senaste decennierna i takt med att handeln utvecklats och ekonomierna integrerats.

Det finns länder inom EG, främst ursprungsländerna, som har stort intresse av att utveckla och intensiviera samarbetet med andra högindustrialiserade länder utanför EG, däribland Sverige.

Det är möjligt att differentiera avtal med EG för olika länder. Det torde vara oundvikligt, med den omfattning EG nu har fått och de skillnader i industrialiseringsgrad som finns, att vissa länder kommer att släpa efter i samarbetet och andra ligger före. Det finns starka skäl för de sex ursprungsländerna att intensiviera samarbetet. Det borde därför vara möjligt för Sverige att delta på vissa områden i samarbetet utan att det för den skull skulle påverka vår utrikespolitik eller inkräkta på vår alliansfrihet.

Ett ökat samarbete för Sveriges del skulle emellertid förutsätta att nuvarande valutareglering mjukades upp väsentligt. Det finns redan i dag ett utbrett missnöje inom EG och OECD angående Sveriges långtgående reglering av kapitalrörelser. Likaså har förslaget i lagrådsremissen om etablering för utländska banker i Sverige ansetts otillräckligt. Sverige framstår som ett av de hårdast reglerade länderna i dessa avseenden. Utskottet anser därför att en liberalisering av nuvarande valutareglering genast bör påbörjas.

År 1979 fick EG-samarbetet en ny form genom det s. k. EMS-samarbetet och genom bl. a. tillkomsten av en gemensam monetär enhet i form av s. k. ECU. I EMS-samarbetet deltar dock icke alla EG-länder fullt ut, bl. a. det för Sveriges handel så betydelsefulla Storbritannien.

EMS-samarbetet har flera olika komponenter. Det finns olika steg i EMS-samarbetet och därmed olika samsarbetsmöjligheter.

Storbritannien och Norge tillhör Sveriges viktigaste handelspartners, och deras ställningstagande är därmed av stor vikt för oss. Det är sannolikt att främst Storbritannien vid någon tidpunkt kommer att ansluta sig till EMS-systemets samtliga delar. I det sammanhanget, och i nära samarbete med Norge, finns det enligt utskottets mening mycket starka långsiktiga skäl för Sverige att söka en anknäpning till EMS av samma karaktär som den vi hade med det s. k. orm-samarbetet fram till 1977.

Utskottet tillstyrker således från sina utgångspunkter att riksdagen ger regeringen till känna vad som anförs i motion 2405 yrkande 8 om möjligheterna till utökat samarbete mellan Sverige och EG på den ekonomiska politikens och valutapolitikens område.

2. Björn Molin (fp) anser att den del av utskottets yttrande på s. 4 som börjar med "En följd" och slutar med "yrkande 8" bort ha följande lydelse:

För att på sikt underlätta det svenska samarbetet med EG och för att öka svenska företags möjligheter att etablera sig och verka inom EG bör den svenska valutaregleringen liberaliseras.

Frågor angående förändringar i den svenska valutaregleringen utreds f. n. av valutakommittén (E 1977:03). Enligt vad som anförs i proposition 1984/85:153 om fortsatt valutareglering väntas kommittén slutföra sitt uppdrag inom kort. Utskottet förutsätter i likhet med föredraganden att så också sker. Det bör därför vara möjligt att inom en mycket snar framtid genomföra förändringar i liberaliserande riktning av valutapolitiken. Därigenom underlättas ett närmande till övriga Europa.

Utskottet ser emellertid inte några skäl för riksdagen att nu vidta några särskilda åtgärder med anledning av de frågor om utökat samarbete mellan Sverige och EG på den ekonomiska politikens och valutapolitikens område som tas upp i motion 2405.

Finansutskottet avstyrker därför från sina utgångspunkter bifall till motion 2405 yrkande 8.